Prof. H. Šaban Hodžić

KO JE OČEKIVANI MEHDIJA?

NASTANAK I RAZVOJ FAME O MEHDIJI U ISTORIJI

Čovjeku se često u životu ispriječe takva vremena i okolnosti, pred kojima on, nemoćan da im se sam suprotstavi, nemoćan da nađe izlaz iz tog lavirinta tegoba, naročito onaj primitivniji, pribjegava u svojim mislima ideji o dolasku s neba čovjeka ili nekog drugog višeg bića, koje će razriješiti »Gordijski čvor«, čovjeka ili druge sile, koja će ponovo uspostaviti poremećeni red i povratiti ugroženu sigurnost među ljudima.

Dakle, kad se osobe s nižom inteligencijom, a nije rijedak slučaj da se među njima nađe i osoba s višom inteligencijom, nađu u ovako teškoj i bezizlaznoj situaciji, onda traže izlaza u čudu, očekuju da će Svemogući poslati neko čudo, neku nadnaravnost, koja će povratiti poremećeni red, uspostaviti izgubljenu pravdu itd.

To je bilo tako kod Židova, tako je bilo i kod kršćana, pa se je to, iako u malo izmijenjenom obliku, prenijelo i muslimanima, dakle, uopće narodima, kako onima na istoku, tako i onima na zapadu.

Potpuno sličnu misao susrećemo i u Engleskoj. I kod Britanaca se u prošlom stoljeću pojavila misao da će se na zemlji pojaviti čovjek, koji će svijetu donijeti sreću. Ostaci tog mišljenja se još uvijek nalaze kod nekih stanovnika Welsa u Engleskoj i u sjevernim dijelovima pokrajine Bretanje u Francuskoj.

Što se tiče muslimana, ova ideja je kod njih u istoriji odigrala veliku ulogu. Ona još i dan-danas gospodari velikim dijelom, da ne kažemo samo primitivnih umova nego uopće, jer su je pored primitivnih prihvatili i mnogi drugi.

ODAKLE TA IDEJA KOD MUSLIMANA?

Još u početku Islama, a poslije smrti Muhamedove a. s., istupila je jedna grupa muslimana s tvrdnjom da Muhamedov a. s. stričević h. Alija ima isključivo pravo na imamet. Osim toga, oni su počeli tvrditi još i to da imamet poslije h. Alije mora da ostane kod njegova potomstva. Kao dokaz za to im je služio sud da imamet nije opća — narodna stvar, koja se iznosi pred narod, da donese svoj sud o njoj, nego da je to oporuka onoga, kome jedino pripada pravo da odredi ko će ga u tom naslijediti i da on određuje da se narod ima povinovati ovoj oporuci.

Ta grupa koja je u istoriji prozvana »Ši'ijama« (Ši'atu Ali — Alijina stranka), tvrdi da je Božiji poslanik a. s. pred svoju smrt oporučio da poslije njegove smrti voćstvo »imamet« treba da preuzme h. Alija r. a. i u pogledu toga iznijela i neke izreke, koje je pripisivala Muhamedu a. s. kao na pr.: »Čiji sam ja bio zapovjednik i Alija mu je zapovjednik.«

Ši'ije su, pored toga što su i sami bili potrgani u više frakcija, ipak svi bili složni u tom da je hilafet isključivo pravo h. Alije. Oni su se samo podijelili u pogledu njegovih nasljednika tj. ko treba od njegovih potomaka poslije njega da preuzme voćstvo-hilafet (imamet). Dok jedni zastupaju mišljenje da to treba da budu njegovi potomci samo od žene mu h. Fatime, kćeri Muhamedove a. s. — jedan iza drugog —, drugi stoje na stanovištu da imamet treba da pripane, poslije h. Alije i njegovih i h. Fatiminih sinova Hasana i Husejna, Muhamed ibni Hanefijji, tj. h. Alijinom sinu, ali ne od h. Fatime, nego od druge žene, a onda njegovu sinu poslije njega itd.

Pretjerani zanešenjaci te frakcije (gullâti ši'a) ne ostadoše u pogledu h. Alije i njegovih sinova h. Hasana i h. Husejna, u odnosu na njihovo pravo na hilafet, ni pri tom, nego odoše još dalje, odoše tako daleko da se to kosi i sa zdravim razumom i vjerom. Oni im počeše pripisivati i božanski stepen, tj. počeše tvrditi utjelovljenje božanstva u ovim imamima, potpuno onako kako kršćani tvrde za Isa-a a. s.

H. Husejn, sin h. Alijin je, potaknut i nagovoren od Ši'ija, počeo isticati svoje pravo na hilafet, zbog čega ga tadanji halifa Jezid ibni Muavija proglasi odmetnikom i protiv njega posla svog namjesnika u Iraku s vojskom, koja godine 31. po hidžri kod Kerbela-a pobijedi h. Husejnovu vojsku, a njega samog, iznemoglog od mnogobrojnih zadobivenih rana, pogubi i odsječenu mu glavu posla halifi u Damask. To je vrlo neugodno djelovalo na pobožni muslimanski svijet i žestoko uzdrmalo temelje Islamske države. Posljedica toga je bila izbijanje nereda i nastanak anarhije u cijeloj Islamskoj državi.

Prirodna je stvar da je onda svijet počeo d se utiče svemogućem Allahu i da očekuje od Njeg da im On pošalje nešto, neku silu, koja će ponovo povratiti izgubljeni red i sigurnost. I nije dugo potrajalo, a kod svijeta se rodi ideja o tom da će Allah poslati osobu, koja će zalutalo čovječanstvo ponovo povesti pravom stazom.

Ta ideja, međutim, kao što je već istaknuto, nije bila nova, niti toga stoljeća. Ona je mnogo starija. Ona je postojala i kod kršćana, a u osnovi ista s, malim razlikama, postojala je takođe i kod Židova. Kršćani su vjerovali da će se kod muslimana očekivani Mehdija, koga su oni nazivali »Mesihom«, pojaviti novim proživljenjem, dok Židovi vjeruju da će se on pojaviti, ali ne proživljenjem, jer on ranije nije uopće postojao, nego rađanjem.

Što se pak tiče muslimana, oni vjeruju da će se taj Mehdija pojaviti nakon što se neko vrijeme sakrio ispred očiju živih, tj. da njega nije ni snalazila smrt, nego da on živi, samo sakriven od svijeta.

Jedan čovjek, po imenu Abdulah ibni Sebe', bivši židovski svećenik, koji je za vrijeme h. Osmana primio Islam, izašao je s tvrdnjom da je on dvanaesti imam od ši'ijskih imama, a to je Muhamed ibni Hasan Askerija, unišao s ogrtačem u

podzemnu prostoriju — podrum — u njihovoj kući i da ga je tu nestalo i da će pri kraju vremena (pred propast svijeta) izaći i ispuniti zemlju pravdom.

U toj njegovoj tvrdnji ga je slijedila grupa Ši'ija, koji ga sada očekuju, zbog čega je i prozvan »El-Mehdijjul-muntezaru« (očekivani Mehdija).

Oni svako veče poslije ahšam-namaza stoje na vratima toga podruma, za koji je Abdulah ibni Sebe' rekao da se je on u njemu sakrio, izvikuju njegovo ime i zovu ga da izađe, a kad ih osvoji noć, onda se iscrpljeni vraćaju odgađajući stvar za sutra. Ova grupa je nazvana »Isna- 'ašerijje -(dvanaešnjaci) zato što smatraju da je Mehdija dvanaesti halifa h. Alijine loze.

Pored ove ši'ijske grupe postoji još i druga grupa, koja se zove »Sabi'ijje« tj. oni koji vjeruju da se je sedmi halifa sakrio i da će se pojaviti na zemlji kao »Mehdija«.

Ovo vjerovanje je imalo vrlo loših posljedica kod muslimanskog naroda, jer je navelo mnoge lažove i lude da izađu s tvrdnjom da su oni ti sakriveni očekivani Mehdije.

Prvi koji se u istoriji islama nazvao Mehdijom, bio je Muhamed ibni Hanefijje. On se, poslije pogibije brata mu Husejna na Kerbela-u, digao i počeo tražiti i isticati svoje pravo na hilafet. Neki istoričari vele da to nije učinio on, nego da mu je taj pridjevak prišio Muhtar, jedan od istaknutih vođa i agitatora ši'ijskih.

Istoričar Taberija o tome veli: »Kad je Muhtar otišao u Kufu da buni narod i da među narodom protura zahtjev da se h. Husejnove ubice kazne, spominjao je zajedno s imenom Mehdije i ime Ibni Hanefijje«, samo što Taberija iznosi da Muhtar nije s tom riječi namjeravao ono značenje, koje danas kod nas ima ime Mehdija, nego da ga je upotrebljavao da bi s njim istakao ši'ijsko stanovište koje veli da je Božiji poslanik Muhamed a. s. dao h. Aliji sposobnost, pomoću koje je on mogao da tumači i objašnjava Muhamedove a. s. hadise i da je h. Alija tu sposobnost prenio na svoje potomke poslije sebe.

Među najpoznatijim koji su se poslije Ibni Hanefijje nazvali Mehdijom, bili su: Muhamed ibni Abdulah, čije se srodstvo veže s h. Hasanom. On se je pojavio u Hidžazu s tim nazivom, ali su ga Mensurovi vojnici brzo uhvatili i ubili.

Neki tvrde da se u ono doba s nazivom »Mehdija« nije uopće namjeravalo ono značenje, koje mu se kasnije pridalo u islamskom svijetu tj. da je Mehdija osoba koja će povesti islamski svijet pravom stazom u vjerskom pogledu, nego da se s tom riječi namjeravalo čisto dunjalučko-ovosvjetsko značenje, tj. da je on osoba, koja će u političkom pogledu povesti muslimanski svijet.

U prilog ovom tumačenju ide i to, što je Mensur svom prijestolonasljedniku dao naziv Mehdija, s kojim svakako nije namjeravao nikakvo vjersko značenje.

Kako god bilo, među svijetom je zavladalo vjerovanje da će se pred kraj svijeta tj. pred njegovu propast, pojaviti Mehdija, koji će na svijetu uspostaviti potpunu pravdu, očistiti zemlju od nečistoće i pokvarenosti. I svijet je od tada pa sve do danas u iščekivanju i za njega su sve vanredne pojave predznaci njegove skore pojave.

Poslije Muhamed ibni Abdulaha, godine 1122. pojavio se na zapadu tj. u sjeverozapadnoj Africi čovjek po imenu »Ibni Tumert«, koji poče tvrditi da je on taj očekivani Mehdija. On poče istupati s izvjesnim tvrdnjama o događajima iz svog života, s onim što bi mu moglo poslužiti kao uzor i putokaz kasnijim Mehdijama. Tako na pr. on izlazi s tvrdnjom da je u snu naučio napamet Kur'an. Osim toga živio je bijedno — bez raskoša —, oblačio je samo staru i iskrpljenu odjeću, sa svijetom se malo družio i sl.

Iza njega 1780. godine pojavio se drugi i to vrlo čuven Mehdija, kome je bilo ime Mensur. Glas o njemu raširio se sve do u zapadnu Afriku. O njemu je rekao Fridrik Veliki: »Budućnost Porte ovisi o tome kako će se razvijati njegov pokret.« I za vrlo kratko vrijeme on je već imao stotinu hiljada svojih pristaša. Čak su i mnogi kršćani primili Islam i svrstali se u njegove sljedbenike.

Visoka Porta je izdašno pomagala tog Mehdiju i njegove pristaše. On se jednom sa svojim pristašama sudario i s ruskom vojskom i potukao je.

Najpoznatiji, koji se poslije njega pojavio, i to u Sudanu 1881. godine, bio je Muhamed Ahmed el- Mehdi. On je stupio na čelo ustanka, koji je tamo, zahvaljujući njemu, buknuo i konačno se završio tako, da je on zavladao tom pokrajinom.

Sir V. Redžinald, koji je tada bio namjesnik Sudana, napisao je knjigu »MAČ I OGANJ U SUDANU«. On je u toj knjizi opisao život i djelovanje ovog Mehdije.

Mehdija je tvrdio za sebe da je lično Muhamed ibni Hasan el-Askeri, dvanaesti imam, koji je više od deset stoljeća bio sakriven.

Od čudnih stvari ovog Mehdije je i to, što je htio da oponaša Muhameda a. s., pa je čak izvršio i hidžret (preselenje), odrabrao sebi četiri druga, koje je nazvao halifama, da bi oponašao prvu četvoricu halifa — Hulefai-rašidin.